

II 483.754

ПОЧАТКИ

ДО

УЛОЖЕННЯ НОМЕНКЛЯТУРИ И ТЕРМИНОЛОГИИ
природописної, народної

I — VI

Написавъ

Иванъ Верхратський.

Членъ

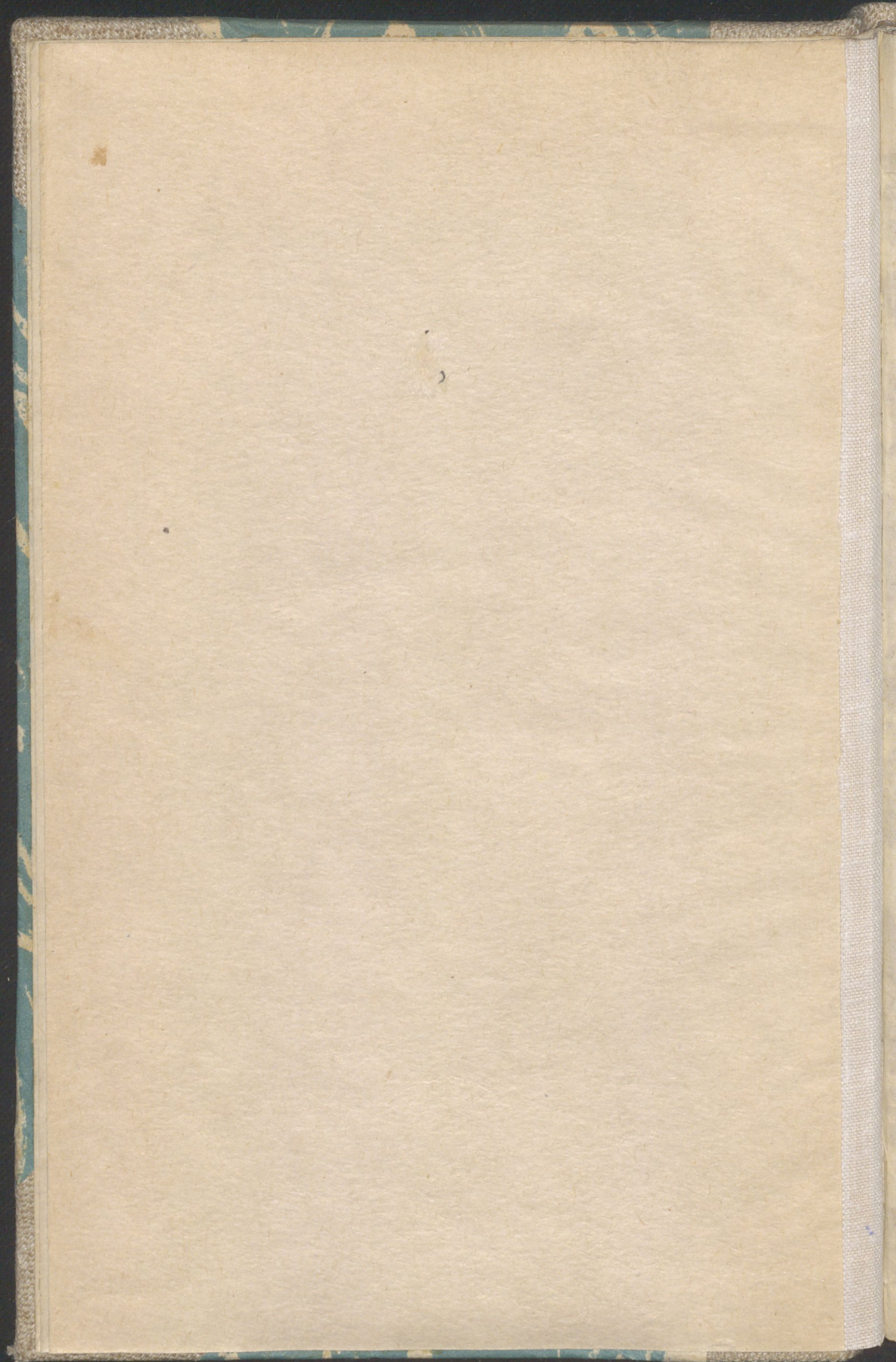
„Просвіти“ и „Физиографичнаго товариства“
въ Кракові.

Накладомъ М. Димеша.

У ДЬВОВИ.

Зъ друкарні Ставропигийського Інститута,
підъ заряд.: Ст. Гукоського.

1872—1879.

ПОЧАТКИ

до

УЛОЖЕННЯ НОМЕНКЛЯТУРИ И ТЕРМИНОЛОГИИ

ПРИРОДОПИСНОЇ, НАРОДНЄЇ

И ЗАМІТКА О БОЛОГЬКІМЪ-ПЯВЪКЪ.

2031

■.

Написавъ

Иванъ Верхратський.

ЛВІВЪ.

Въ печатні М. Ф. Поремби.

1864.

ПОДАТКА

УКРАЇНСЬКА НАУКОВА АКАДЕМІЯ
ІНСТИТУТ ІСТОРИЧНОЇ ТА ФІЛОСОФСЬКОЇ НАУКИ
ІНСТИТУТ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ
ІНСТИТУТ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

№ 483.754 II

1924
Відділ історичної науки
1924

Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народної.

Що уложення номенклатури и терминології єсть на часі, кождий помітить. Теперъ, коли руська мова и руське письмо що разъ обширнійший кругъ забирає, коли вже и у гимназіяхъ починають по людській вчити, дає чутиєсь чимъ разъ то-сильніше тріба науковихъ ділъ, а особливо учебниківъ школьнихъ на матернімъ язиці. Здається, що зъ ласкою Божою и тій трібі незадовго задосить учинено буде. Помежи другими одраслями науковими исторія природи не послідне займає місце, а дає якъ найобширнійше до ділання поле. Но власне ся такъ займаюча умієтність загаломъ вь Галичині, а ще більше міждо Русинами до сеї пори мало найшла голдовниківъ. Тимъ то й стало-ся, що обширнійшихъ міточніхъ (спеціальнихъ) ділъ природописнихъ не маємъ, а відтакъ и номенклатури и терминології списаної — кажемо списаної — бо дорогоцінні забитки номенклатури и терминології суть, хочъ розсіяно, у живімъ словарі, у звязковатімъ нашімъ народі. Намъ оже зпитовати той нарідъ, взятися пильно до діла святиого, до відкопування нашихъ народніхъ скарбівъ, а дармо не потрудимся. Правда, що годі, щобъ на кожду найменшу животину, на кожду травичу да на кождий камінь були у народа готові назви — таке мітецьтво (спеціальность) не найдеться и вь прочихъ народівъ — но за те якъ багато найдемъ питомихъ нашихъ руськихъ названій на всілякі плоди природи, неразъ цілу характеристику кількома звязькими словами скаже намъ нашъ сільський чоловікъ, а вь загаді якъ дотепно, якъ лепсько означить собствєнність, якъ справедливо помічає головні ознаки! — Часто и то дуже часто лучається, що на одинъ и той самий плідъ природий є у народа кілька назвъ, а то звуть, иноді, що село, то инакь. Тутка посписовавъ я всі названья які вчувъ, а то не тільки для того, що вони народні, а затімъ гідні щобъ їхъ прийняти, але такожъ для того, щобъ знати, якъ вь разнихъ сторонахъ який плідъ називається, и щобъ имя, котре найбільше уживає, або найлучше и найудачнійше до умієтного названья мігъ шановний читець вибрати, и розібра

ти, чи воно гатункове чи родове. Такъ приміромъ птаху *Cisoplia alba* називають Бузьокъ, Бусель, Черногузь. Якъ мині здається, прийнятбъ Бузько, або Бусель, яко гатункове названнє, а Черногузь, яко родове; на хруща *Lucanus cervus* найшовъ я досі 8 названій. Зъ тихъ 8 найудачнійшою назвою гатунка *Lucanus*, здається мині Рогачъ, а рода *cervus*-Олінець або Туръ; на рослину *Solanum tuberosum* зъ усіхъ названій загально знане Бульба або Бараболя, гадаю, щобъ прийняти; на кущъ *Lucium barbarum* тутъ маю такожъ кілька названій; назві гатунковій *Lucium* отвітне Дереча, а родова назва, видиться мині найлучша Плетюхъ. Впрочімъ вибираннє гатунковихъ а родовихъ названій оставляю кому другому. Я тільки списовавъ назви такъ, якъ у народа чувъ: коли помічавъ, що яку назву загальнійше уживає, то й помістивъ її тутъ, яко гатункову, або даже яко цілий рядъ означаючу; противно же, коли я завважавъ, що лишъ до певного рода назва стосується, то й прийнявъ її яко родоу.

Дуже жалую, що не мігъ много изъ українськихъ названій тутъ помістити; але на скільки моя снага — тільки й зробивъ. Маючи підъ рукою „Українські приказки“ Номиса, и „Основу“ шукавъ я скwapно особливо за назвами комахъ и найшовъ слідуячі, для мене нові: „Бабка, Мільга, Мошка, Слѣта, Снѣвига, Сонечко, Стрибайчичокъ.“ Тиі то українські названнє точно означити не мігъ я, а лишъ такъ, якъ мині, зъ коротенькихъ, у вказанихъ ділахъ поміщенихъ обьясненій — казалося. Впрочімъ однакъ я старавсь натураліи якъ найдокладнійше означити, а терминологічні вираженнє руські, якъ мога, вірно оддати на язиці науковімъ.

Много прибирати не прибиравъ; мині самому годі було много у тімъ ділі зробити, до котрого треба кріпшихъ, сполученихъ силъ; — але знаючи, що коли зерно до зерна докидуемо, міра наповниться, осмілюся сей маленький зборничокъ любовникамъ природи и нашого живого слова подати, вповаючи, що приймуть ёго радо й ласкаво.

Пр. Приложені въ зборничку до именъ руськихъ букви означають місця, въ котрихъ положене передъ ними имя руське уживається; такъ означає Ба. — Баківці; Б. — Більче; Бу. — Буцки; В. — Вересиця; Гол. — Голоско; Гр. — Грималівъ; З. — Зарубинці; Кол. — Коломийське; К. — Кривциці; к. Льв. — коло Львова; Кр. — Крехівъ; Л. к. — Ляшки королівські; Ма. — Магера; Мокр. — Мокротинъ; П. — Печенія; Підб. — Підбережці; Садк. — Садки; С. — Синевідсько (Синеуцько); Сок. — Сокаль; Укр. — Українське; Х. — Холоівъ; Черн. — Чернівці; Я. — Янівъ.

Де що а) до номенклатури ентомологічної.

- Acanthia lectularia* — Hauswanze — Блошица (Б.)
Acherontia Atropos — Todtenkopf — Бульбаникъ (Самб.)
Aceridium migratorium — Wanderheuschrecke — Саранча; Сарана.
Aceridium stridulum — Schnarrheuschrecke — Клеавка (Гол.)
Amara (fulva) — Kanallaufkäfer — Шурикъ (к. Льв.)
Anisoplia fruticola — Гречухъ (Підб.)
Anobium — Klopfkäfer — Червотока (З.)
Anthomyia (meteorica) — Gewitterfliege — Сновига (Укр.)
Aphis — Blattlaus — Мшиця.
Aphis brassicae — Kohlblattlaus — Попелиця (З.—Я.)
Aphodius fossor — Dungkäfer — Оленка (Б.)
Aphrophora — Schaumzirpe — Скауночокъ (Ц.) Кобилка (к. Льв.)
Apis — Biene — Бджола. Бжол.
Arctia (гусильниця) — Bärenraupe — Іжъ (С.) — Притрулъ (П.) —
Набій — Підбій (Підб.)
Arctia Hebe (гусильниця) — Garbenspinnerraupe — Ріжа (Я.)
Asilus — Raubfliege — Вовчокъ-муха (Гр.)
Blaps (obtusa) — Trauerkäfer — Смердъ (З.) — Опиръ (В.)
Blatta — Schabe — Тарганъ (Б.)
Blatta orientalis — orient. Schabe — Манджакъ (коло Зборова).
Blatta germanica — Deutsche Schabe — Сасъ (Я.)
Bombus — Hummel — Чміль — Джміль; Бжівъ (З.)
Bombylius — Wollschweber — Мошка (Укр.)
Bombyx rubi (гусильн.) — Bromberspin. (Raupе) — Підбігъ (Підб.)
Bostrychus — Borckenkäfer — Короїда — Злюдій.
Calosoma sycophanta — Puppenräuber — Красуля. (к. Льв.)
Cantharis fusca — Schneekäfer — Дохторъ (к. Льв.)
Carabus — Laufkäfer — Турунь (Б.)
Carabus nitens — Красулька.
Carabus Scheidleri — Швабъ (З.)¹⁾
Cerambyx — Bockkäf. — Козака; Козачокъ (Мокр.) Деревачъ (Сок.)
Cetonia aurata — Goldkäfer — Піпъ (С.) — Зеленькъ (Сок.) —
Лзеленка (Б.)
Chrysomela — Blattkäfer — Попикъ (С.)
Chrysops — Blindbreme — Сліпакъ (Гр.) — Сліпунъ (Б.) Слі-
пий овадъ.
Cicindela sylvatica — Waldsandkäfer — Козачка-піскова (Ма.)
Cimex — Feldwanze — Комашка (Б.)
Coccinella septempunctata — Sonnenkälbchen — Зазулька (Б.)
Сонечко (Укр.) Бездрикъ (Завишня.)
Coccus polonicus — Johannisblut — Червень (Б.)
Collias rhamni — Zitronenfalter — Цитринка (к. Льв.)
Copris lunaris — Mondhornkäfer — Божа-корівка (Я.)

- Cossus ligniperda — Weidenbohrer — Червица.
Culex pipiens — Stechmücke — Комарь.
Deilephila euphorbiae (гусильниця) — Wolfsmilchschwärmer —
Дюкь (Я.) — Кордюкь (Підб.)
Ditiscus — Schwimmkäfer — Щипавка водяна (З.)
Dorcadion holosericeum — Музичка (З.)
Elater — Schnellkäfer — Коваль (Б.) — Пригунь (С.)
Eruca — Raupe — Гусильниця (Підб.) — Вусильниця (З.) —
Усіниця (С.)²⁾
Forficula — Ohrwurm — Кліщакь (З.)
Formica — Ameise — Муравель (З.) — Мурашка (С.) — Амеі-
senruppen (Ameiseneier) — подушки.
Galleria cerella — Honigschabe — Міль-пчильна. (З.)
Gastropacha — Glucke — Бабка (Укр.)
Gastrus equi — Pferdebremsfliege — Бездель (З.)
Geocoris — Landwanze — Смердюхь (Кр.)
Gryllotalpa vulgaris — Maulwurfgrille — Земледухь (Б.) —
Медведикь (Б.) — Медведюхь (Кол.)
Gryllus — Grille — Сверхукь (Підб.) — Свіргунь (З.) — Цві-
рінекь (Коршивь) — Цвіркунь (Укр.)
Haematorota — Regenbremse — Слѣта (Укр.)
Haltica — Erdfloh — Скакулець (З.) — Стрибайчинокь (Укр.)
— Скавелюха (Укр.)
Hammacherus cerdo — Коровиця-рогата (Ма.)
Harpalus ruficornis — Rothhorn — Жидокь (Б.)
Hipparchia Hyperanthus — Grasfalter — Волове-вочко (к. Льв.)
Hippobosca equina — Pferde-Laussfliege — Желізня-муха (С.)
Hydrophilus piceus — Pechschw. Wasserkäfer — Водяний-хрущь
(Підб.)
Hylotrupes bajulus — Деревачь. (Сок.)
Insectum — Insekt — Комаха — Цюцька (Угнівь.)
Ixodes — Zecke — Кліщь (Б.)
Lamia — Zimmerbock — Скрипунь — Скрипникь (Б.)
Lampyrus noctiluca — Johannswürmchen — Иванова-мушка (Підб.)
— Лісна-мушка (Ма.) — Світунь (С.) — Свічникь (Черн.)
Lepidopteron — Schmetterling — Мотиль — Мутиль — Метеликь.
Lema — Lilienkäfer — Кузька (Часто називають хрущівь зага-
ломь „Кузьками“.)
Lepisma saccharinum — Zuckergast — Рибка (Б.)
Libellula — Libelle — Білявна (С.)
Lithocolletis fritillella — Нетля (Я.) — („нетлю“ звать также
каждого меншого нічного мотила.)
Locusta — Heupferdchen — Коникь.
Lucanus cervus — Hirschkäfer — Рогачь (Б.) — Ведмедчукь. (С.)
— Турь (Сок.) — Дубовий-ракь — Ронгаликь (Л. К.)
— Оленокь — Олінець — Божа-коровиця (З.)

- Lycosa* (*tarantula*?) — Tarantel — Волоський-павукъ (З.)
Lytta vesicatoria — Spanische Fliege — Майка (Б.) — Муха
ясінева (Ма.)
Meloe proscarabaeus — Oelkäfer — Божая-коровица (Підб.) —
(жовтаву течь, котра зъ мягкого тіла сеї комахи за до-
ткненнямъ виходить, звать „молоко“.)
Melolontha vulgaris — Maikäfer — Хрущъ; Maikäferlarve (En-
gerling — Борознякъ (З.)
Melolontha fullo — Walker — Липникъ (Ма.)
Melophagus ovinus — Schaflaus — Капушь (З.)
Musca — Fliege — Муха.
Musca vomitoria — Brechfliege — Гучокъ — Бурчало (Б.)
Oestrus — Biesfliege — Бурчимуха (Б.)
Oestrus bovis — Rinderbremse — Огаръ (С.) [auch Dassel-
beule.]
Oniscus murarius — Mauergassel — Стонігъ (В.)
Oryctes nasicornis — Коровица — Однорожокъ (Підб.)
Pediculus — Laus — Вошь — Вушь — Вша (Мендивешка,
Головешка). — Nisse — Гнида.
Pediculus tabescentium — Läusesuchtslaus — Нужа (П.)
Pelor blapoides — Козиця (З.)
Phalaena — Nachtfalter — Ищиця.
Phalangium Opilio — Weberknecht — Косаръ (Підб.) (відъ то-
го, що єго тонкі и зуставчаті ноги відпадають за найлег-
шимъ доторкненнямъ, и довго ще потому дрогають) [косять.]
Philopterus — Federling — Вошь-пухова — Пуховушь (Б.)
Pieris — Weissling — Білюхъ (К.)
Psylla — Blattfloh — Тля.
Pullex irritans — Floh — Блоха — Блиха.
Pyrochroa coccinea — Чеверниця (Гол.)
Pyrrhocoris apterus — Rothwanze — Москаль (Б.)
Pyralis — Zünsler — Тьма (Б.)
Sarcophaga carnaria — Плюха (З.) — Заплювиця.
Scarabaeus stercorarius — Rosskäfer — Жукъ (Ма.) — Гукъ
(С.) — Жидъ (З.)
Sphinx — Glattschwärmer — Цьмокъ (К.)
Staphilinus — Raubkäfer — Шипавка (Б.)
Stomoxys — Stechfliege — Жалиця.
Tabanus bovinus — Viehbreme — Бомокъ (Гол.) — Жакъ (Кр.)
— Овадь (З.) — Јовадь (С.)
Tenebrio molitor — Müller — Дикий-пацюкъ (Підб.)
Teredo — Made — Червь — Червакъ.
Tetrix — Grashüpfer — Скакунъ (Кр.)

Tinea — Motte — Міль — Мільга (Укр.)
Vespa — Wespe — Оса.
Vespa crabro — Hornisse — Шершень (Підб.) — Шершунь (Б.)
Vanessa cardui — Schöne Frau — Параска (Кр.)
Xylocopa violacea — Holzbiene — Чмола (к. Льв.)

Пр. Полонь — така комаха, ніби мурашка; показується зь весною. Полонів звичайно лізе цілий рядокъ, коли ланцюкъ. Хто „Полоня“ найде, збере до фаски, обійде докола царину, и назад пускає животину на волю. Хлібъ тогді не хибне такому: бо хто „Полоня“ найшовъ, той щасття матиме (С.)

b) До номенклатури ботаничній.

Acer campestre — Feldahorn — Чорноклягъ (въ Чортківсь.)
Achillea millefolium — Schafgarbe — Деревій (П.) — Кривавникъ (З.)
Aconitum napellus — Blauer Sturmhut — Тоя (З.) — Туя (П.)
Acorus calamus — Kalmus — Шуварь — Татарське-зілля (З.)
Adonis vernalis — Adonisröschen — Горицвітъ — Гориквітъ.
Adimonia eupatoria — Odermennig — Смитаникъ (П.)
Agrostemma githago — Kornraden — Кукіль (З.)
Aira spica venti — Windfahne — Мітлициня (Б.) — Мітлиця — Мітля (З.)
Alsine — Miere — Мокрець (П.)
Alchemilla vulgaris — Frauenmantel — Наворотень (Підб.)
Alisma plantago — Froschlöffel — Качечі-писки (П.)
Althaea rosea — Stockrose — Чорна-рожа (П.) — Рожа-городова (З.)
Amarantus caudatus — Rother Fuchschwanz — Дике-просо (З.) — Турецьке-просо (П.)
Amarantus retroflexus — Gemeiner F. — Ширь (Б.) — Щурій (П.) — Щурецъ (Х.) — Шуръ — Ширія (З.)
Anchusa officinalis — Ochsenzunge — Курачі-дувки (П.)
Anemone hepatica (Hepat. triloba) — Leberblümchen — Підліски — Підлішки (В. — Х.)
Anemone nemorosa — Buschwindröschen — Растъ (Кол.)
Anethum graveolens — Dill — Крипъ (З.) — Крипець (Х.)
Angelica silvestris — Engelwurz — Дзингель (П.)
Arctium lappa — Klette — Лопухъ (З.) — Лепухъ (Х.) [Lappa major]; Ріпляхъ [Lappa tomentosa] (З.) [Приказка: ріпляхъ рідний братъ лопуха]
Arenaria serpyllifolia — Sandkraut — Топілька (Ба.)
Artemisia vulgaris — Beifuss — Чорнобилъ — Чернобилъ (З.)
Artemisia campestris — Feldbeifuss — Біждеревъ (Б.) — Боже дерево (Х.) — Дикий-бождеревъ (П.) — Барлянъ — Барлій (З.) — Нехворощъ (Укр.)

- Artemissia absinthium — Wermuth — Полинъ (З.)
Asarum europaeum — Haselwurz — Копитникъ (Х.)
Asperugo procumbens — Liegendes Scharfkraut — Липчикъ (Гол.)
Aspidium — Wurmfaru — Папороть (П.)
Atriplex latifolia — Melde — Прострѣтникъ (П.)
Astrantia major — Meisterwurz — Гоюче-зілле (П.)
Avena fatua — Windhafer — Вівсюга (З.)
Bidens tripartita — Dreitheiliger Zweizahn — Дикий-куччакъ —
Куччакъ-болотний (З.)
Bromus secalinus — Roggentrespe — Стоколоса (З.)
Bryonia alba — Gichtrübe — Переступень (З.)
Bupleurum rotundifolium — Hasenohr — Ласкавецъ (З.)
Calluna vulgaris — Besenheide — Вересъ (В.)
Caltha palustris — Butterblume — Жабникъ (В.) — Лоташъ
(З.) [въ Зарубинцяхъ найшовъ я сю рослину при кінци
Серпня въ цвѣті] — Латачъ (П.)
Caragana — Розалія (З.)
Carex — Riedgras — Осока (З.)
Campanula rapunculoides — Rapunzelartige Glockenblume —
Збавята (П.)
Campanulae инші — Звінокъ — Звінка (Х.)
Carthamus tinctorius — Färberdistel — Світлушка (З.)
Calendula officinalis — Ringelblume — Нагідки (Укр.)
Capsella bursa pastoris — Hirtentäschelkraut — Дика-гречка (З.)
— Злодій (К.) — Трясолупки (П.)
Centaurea cyanus — Kornblume — Блевітъ (В.) — Блаватъ
(З.) Волошки (Укр.)
Centaurea scabiosa — Scabiosenartige Flockenblume — Бу-
дакъ (П.)
Chelidonium majus — Schöllkraut — Земизеленя — Зелемі-
зеленя (Х.) — Ростопастъ (Гол.) — Ластівяче-зілле.
Chenopodium — Gänsefuss — Лобода. (З.)
Chrysanthemum leucanthemum — Wucherblume — Серпникъ
(Остапне) — Серпій (Т.) [прикладають его на рану
відъ серпа]
Cichorium intybus — Cichorie — Батіжки св. Ивана (П.) —
Петрові-батіжки (З.)
Circaea luteliana — Hexenkraut — Кіяче-зілле (Ба.)
Cirsium arvense — Ackerkratzdistel — Восетъ (З.)
Cirsium Erisithalis — Лабазъ (Гол.)
Cirsium palustre — Sumpkratzdistel — Бодакъ (З.)
Conium maculatum — Schierling — Блекітъ (З.)
Convolvulus arvensis — Ackerwinde — Павутиця (Х.) — По-
лятиця (В.) — Повійка (З.)
Cynoglossum — Hundszunge — Зурка (З.)

- Daphne mezereum* — Saidelbast — Вовчник.
Datura stramonium — Stechapfel — Бузьдерев (З.) — Див-дерев' (Б.) — Бізьдерев (Х.) — Дивдир' (П.) — Див-дерев (Підб.) — Дивдерев (Ба.)³
Delphinium Ajacis — Gartenrittersporn — Остріжка (П.) Синь-вода (З.) — Сорочі-ноги (Ба.)
Delphinium consolida — Felddrittersporn — Сокирки (П.) Косильки — Косарки (З.) — Сорочі-коники (Диниська).
Dianthus — Nelke — Звондик' (П.) — Гвоздик' (З.)
Dipsacus sylvestris — Kardendistel — Щіточки (З.)
Epilobium tetragonum — Weidenrösschen — Верблюдка (П.)
Equisetum silvestre — Schaffthalm — Сосонка (П.)
Eriphorum latifolium — Wollgrass — Боже-тіло (П.)
Erodium cicutarium — Reiherschnabel — По чому збіжже? (П.) Бузьочки (З.) — Косарі (Х.)
Euphorbia — Wolfsmilch — Молочий (З.) — Песяче-молоко (П.) Котяче-молочко (З.) — Псярник' (Гог.)
Eryngium planum — Миколайки (П.)
Festuca — Schwingel — Костерява (З.)
Fragaria vesca — Walderdbeere — Суниця (Х.) — Ягода (П.)
Fragaria collina — Hügelerdbeere — Ягодник' (З.)
Galanthus nivalis — Schneeglöcklein — Козьдрість (К.)
Galeopsis versicolor — Hohlzahn — Зюбрій — Жебрій (З.)
Galium aparine — Kletterndes Labkraut — Липчця (П.)
Galium ochroleucum v. *verum* — Gelbes Labkraut — Медивник' (П.)
Genista tinctoria — Färberginster — Бріч' (Х.)
Geranium columbinum — Tauben-Storchschn. — Ластівчики (Ба.)
Geranium sanguineum — Bluthrother Storchsch. — Ворішина (П.)
Geranium sylvaticum — Wald-St. — Грабки св. Івана; — Пальчики (П.)
Glechoma hederacea — Gundeirebe — Котячі-яйця (З.) Му-дики (Х.)
Glyceria spectabilis — Лепіх' (З.)
Helianthemum vulgare — Sonnenröschen — Куряча-сліпога (Х.)
Hyoscyamos niger — Bilsenkraut — Німиця (П.) Людєк' (З.)
Hypericum montanum — Berg Johannisblut — Божа-тріця (З.)
Hypericum perforatum — Gemeines Hartheu — Св. Івана кров' (П.) — Святоянське-зілля (Ба.) — Іванок' (Підб.)
Hyssopus officinalis — Ysop — Юзефок' (З.)
Impatiens noli tangere — Springkraut — Гер' (П.)
Iris — Schwertlilie — Коситєв' (П.)
Juncus — Binsengras — Сітник' (В.) — Осіняг' (Укр.)
Lamium purpureum — Rother Bienensaug — Медунка — Дівка (П.)
Lathyrus — Kicher — Горошок' (П.)

- Latus corniculatus — Ворішинка (П.)
Ledum palustre — Sumpf-Porst — Магоникъ (П.)
Lemna — Wasserlinse — Ріска (З.)
Levisticum officinale — Liebstockel — Любистокъ (Б.)
Leontodon taraxacum — Löwenzahn — Май (К.) Молочій (З.)
— Жидівська шапка (Гол.)
Linaria arvensis — Leinkraut — Линокъ (З.) Дикій-льонецъ (П.)
Lithospermum officinale — Steinsame — Несгидникъ (З.)
Lycium barbarum — Bocksdorn — Дереча (Х.) — Плетюхъ
— Верба-дика — Бербиця-колоща (З.)
Lycium flos cuculi — Kuckuksblume — Кашка [червона] (П.)
Lychnis vespertina — Дикій-терличъ (П.)
Lychnis chalcedonica — Chal. Lichtnelke — Зірка (Укр.)
Lychnis vesicaria — Pechnelke — Вогникъ (З.)
Lycoperdon bovista — Stäubling — Порхавка (К.)
Lycopus exaltatus — Вовча-ступа (Укр.)
Malva crispa — Malve — Гордовина (З.)
Malva silvestris — Rosspappel — Слезъ-туроцький (П.) —
Слезъ (Б.) — Слюзь (З.)
Matthiola annua — Sommerleukoje — Городні-сокирки (П.)
Matricaria chamomyllata — Kamillen - Mutterkraut — Рума-
нець (З.)
Marrubium vulgare — Andorn — Шапта (Х.)
Melampyrum nemorosum — Blauer Wachtelweizen — Братъ и
сестра (Х.)
Meliolthus officinalis — Honigklee — Окладникъ (П.) — Бур-
кунь (З.)
Menyanthes trifoliata — Sumpfklee — Жабячі-вогирочки (З.)
Mentha — Minze — Мята — Мятка (З.)
Myosotis intermedia — Ackervergissmeinnicht — Жабині
вочка (Гол.)
Myosotis palustris — Sumpfv. — Незабудь (П.)
Myosotis — Світуянь (П.)
Nepeta cattaria — Katzenminze — Песяча-мятка (З.)
Neslia paniculata — Rispiger Hohldotter — Ржій (З.)
Nigella sativa — Schwarzkümmel — Чорнушка (З.) — Чер-
нушка (Х.)
Nymphaea alba — Weisse Seerose — Збаночки (З.)
Ocimum basylicum — Basilienkraut — Васильокъ, Гайзубъ (П.)
Василько (З.)
Odontites rubra — Zahntrost — Кравникъ (П.)
Ononis spinosa — Hauchechel — Остудникъ (П.)
Oxalis acetosella — Sauerklee — Заяча-капуста (П.)
Paris quadrifolia — Vierblättrige Einbeere — Волоківникъ (В.)
Papaver rhoeas — Feuerblume — Мачокъ (З.)

- Pastinaca sativa* — Pastinak — Постирнакъ (З.)
Phaseolus multiflorus — Feuerbohne — Королівъ-цвітъ (Укр.)
Phellandrium aquaticum — Wasserfenchel — Вєсь (З.) [худоби
дуже шкодливе зілля]
Phragmites communis — Teichror — Очеретъ (З.)
Pimpinella saxifraga — Bibernell — Бєдрінець (П.)
Plantago major — Grosser Wegerich — Базьочки — Бабка (П.)
Plant. lanceolata — Lanzettblättriger W. — Язички (З.)
Polygonum arvense — Ackerknorpelkraut — Подорожникъ (З.)
Polygonum hydropiper — Wasserpfeffer — Дрясенъ — Гир-
чакъ (З.)
Polygonum minus — Kleiner Knöterich — Дересєнь (Ба.)
Populus tremula — Espe — Восика — (П.)
Potentilla anserina — Gänserich — Мьякушъ (Ба.)
Potentilla tormenloides — Fingerkraut — Золотникъ (П.)
Primula veris — Schlüsselblume — Ключики (К.)
Prunella vulgaris — Braunel — Купатєнь (Ба.)
Pulmonaria mollis — Крокішъ (З.)
Pyrethrum parthenium — Mutterkraut — Маруна (З.)
Ranunculus — Hahnenfuss — Болотне-зілля (З.) Яскіръ (П.)
Ranunculus acris — Scharfer H. — Терпібєда (Гол.)
Ranunculus sceleratus — Gifthahnenfuss — Табачка (З.)
Raphanus raphanistrum — Hederich — Гірчєкъ (П.)
Rhinanthus major — Grosser Hahnenkamm — Дзвінець (Х.)
Rhinanthus minor — Kleiner H. — Звіночки (П.)
Rosa canina — Hundsrose — Рожа-дика (З.) — Шєпшина (Укр.)
— Hagebutte — Голодовина — Сєрбило (П.)
Rosmarinus — Rosmarin — Розмайринъ (П.)
Rumex acetosa — Gemeiner Ampfer — Шівникъ — Дика
грєчка (П.) — Шавій; — Шєвій (З.)
Rumex acetosella — Feldampfer — Квасокъ (К.)
Ruta graveolens — Gartenraute — Рута (З.)
Sagittaria sagitaefolia — Pfeilkraut — Цибулинє (З.)
Salix viminalis — Korbweide — Вєрболізъ (З.)
Salix vittelina — Dotterweide — Вєтлина (П.)
Sambucus nigra — Schwarzer Hollunder — Базникъ (Б.) —
Бузина (Укр.)
Salvia verticillata — Wirtelblütige Salbei — Свинюхъ (З.)
Saponaria officinalis — Seifenkraut — Звєздиць (З.)
Scabiosa arvensis — Ackerscarbiose — Жовтілниця (П.)
Scirpus lacustris — Teichbinse — Канка — Ганка (З.)
Scleranthus annuus — Knäuel — Бородавникъ (П.)
Sedum acre — Mauerpfeffer — Розходникъ (З.)
Sedum telephium — Fetthenne — Масляне-зілля (З.)
Seseli coloratum — Bocksfenchel — Кулєндра (Ба.)

- Silene inflata* — Blasiges Leimkraut — Кутасики (З.)
Silene nutans — Nickendes Leimkraut — Білий-звоздикъ (Х.)
Терличъ (З.)
Sinapis — Senf — Гірчиця (З.)
Solanum tuberosum — Kartoffel — Бандзъ (коло Вільшаниці)
— Бараболя (Б.) — Буришка (Жаббе) — Бульба (к. Льв.)
— Гайда (въ Золочівськімъ, именно въ Кудобинняхъ, Бере-
мовцяхъ и прочихъ селахъ Зборовського повіта) Галухъ
(Л. К.) — Гароголи (Мшана) — Грушка (Курички) —
Земнякъ (въ Ясільськімъ) — Каракуля (коло Заліщикъ —
Картопля (Мокр.) — Мандибурка (Коршівъ въ Колом.)
Груля (Щавинія, въ Сандецькімъ). — Ріпа (Стрийськ.)
Solanum nigrum — Schwarzer Nachtschatten — Пислени (Б.)
— Прислини (З.) — Паслінъ (Укр.)
Sonchus oleraceus — Garten - Gänsedistel — Молочий - горо-
дний (П.) — Молочий (З.)
Sorbus aucuparia — Vogelbeerbaum — Горобина (Укр.)
Stachys recta — Ziest — Чистецъ (З.)
Stellaria — Sterumiere — Мокравникъ (З.) — Мокринець (Ди-
ниська.)
Stellaria graminea — Grasartige Sterumiere — Пісочникъ —
Саморідне-зілля (Гол.)
Symphytum officinale — Beinwurz — Живокість (П.)
Syringa vulgaris — Blauer Holer — Ярій-базникъ (П.)
Tagetes erecta — Aufrechte Sammtblume — Чорнобривець (З.)
Tagetes patula — Gemeine Todtenblume — Купчакъ (З.)
Tanacetum balsamita — Kanupirъ — Карупиръ (З.)
Tanacetum vulgare — Rainfarn — Пизьмо (З.) — Піжмо (П.)
Thalictrum aquilegiaefolium — Ackeleibättrige Wiesenraute —
Одзвінки (Х.)
Thalictrum minus — Kleine Wiesenraute — Дика-грушка (З.)
Thymus serpyllum — Щербецъ (Х.) Цебрець (П.) — Цебричокъ
(З.) — Материнка (Б.)
Trifolium agrarium — Goldklee — Жовта - ворішина (П.) —
Конічникъ (Ба.)
Trifolium arvense — Katzenklee — Полиця (Ба.)
Турпа — Rohrkolben — Палки (З.)
Tussilago farfara — Huflattich — Підбиль Ба.)
Uredo segetum — Getreidebrand — Світій (З.) [кажуть, що
збіжжє „заснітило ся“ або що въ колосі „світій завъя-
вся.“]
Urtica urens — Brennessel — Жигавка (Кр.)
Veratrum — Niesswurz — Чемериця (З.)
Verbascum — Königskerze — Дівенна (З.) 4)
Veronica agrestis — Acker Ehrenpreis — Короволітникъ (З.)

Vicia crassa — Vogelwicke — Дикий-горошокъ (II.) — Горошокъ-Ледий (X.)
Vicia minor — Immergrün — Барвінокъ (З.)
Xanthium spinosum — Страхополохъ (З.) — Колякъ (Б.)
Xanthium strumarium — Spitzklette — Свинки (З.)

с) До терминологіі зоологічнѣй и ботаничнѣй.

Вантухъ (З.) Pansen oder Wanst [rumen.]
Вилиці (З.) — Unterkiefer der Vertebraten.
Вій — singul. вій (З.) — Augenlieder.
Війка (Корнівъ) — Augenwimpern.
Вѣла (З.) — Kröpf (struma.)
Вязи (singul. вязь, -а) — Wirbel (vertebrae); namentl. Halswirbel.
Галапупъ (З.) — Кільця (З.) — Keim (embryo.)
Гливій (Цішки) червоножовтий.
Гній — Ohrschmalz.
Гранка — Aehrenzeile, hordeum distichon — Zweizeilige Gerste
— Двугранній ячмінъ (З.)
Голѣпа (З.) — задниця (у коня.)
Гусиръ (З.) — Ganzwitter.
Жовчъ — Galle (bilis.)
Завязокъ (З.) — Auge (Knospe.)
Золза (З.) Drüse.
Зустава (З.) — Articulatio, Gelenkung.
Зяви (З.) — Kiemen (branchiae.)
Контюхъ, Киндюхъ (З.) — жолудокъ коневий.
Котяки (З.) — Afterklauen, Afterhufe.
Кикіть (З.) — Verkümmerter Finger; Ellenbogen; Daumen.
Кліпавки (З.) — Augenlieder.
Краплистий (З.) — Getupft.
Курій (З.) — Haushuhn-Zwitter.
Клеваки (З.) — singul. Клевакъ — Hauer, die grossen, gekrümmten und hervorragenden Eckzähne beim Schweine.
Кріщастий, Крещастий, розгалузистий — buschig, verästelt, — н. пр. дерево кріщасте (З.)
Легке (З.) — Lunge (pulmo.)
Ломоватий — велицѣзній — н. пр. ломоватий корінь (З.)
Лушпакъ (В.) — Лушпа (З.) — Hülse (legumen.)
М'язи — Muskeln (musculi.)
Опідъ (Садк.); страшилище; туловъ; Остякъ (З.) Вусъ — Granne (arista.)
Палюхъ — Daumen (pollex.)
Памодотокъ (З.) — Rispe (panicula)
Папороти (Пабороди?) — Підбородки (З.) — Die herabhängenden Fleischlappen am Unterschnabel des Haushahnes.

- Парость (З.) — Neuer, junger Pflanzentrieb.
Первістка (З.) — Корова, що перший раз має теля.
Перси — Грудь — Груди (З.) — Brust.
Пипка (К.) — Головка у щипки — Brustwarze
Печінка (З.) — Leber (hepar.)
Плави (З.), у гуски 8 послідніх махавокъ (Schwungfeder) майже під самою пахою, кажуть, що тії пера помагають у плаванню, а декотрі гадають, що безъ сихъ „плавъ“ гуска даже негідна плавати. Те послідне мнїнне несправдливие, бо и молоді гусята (пулята) до плавання спосібні, хотя ще літкихъ не мають махавокъ.
Плесна (З.) — Plattfuss (metatarsus.)
Полотенце — (З.) — Schwimmhaut.
Подрібці — Подроби (Б.) — Gekröse.
Пуздо (З.) — Hoden.
Пуплишокъ (ми. пуплишки З.) — Knospe.
Пучнявий (З.) [озерні] — bauchig aufgeblasen.
Пушка (З.) — Чижка (Садк.) — Брушка (К. 36.) — Fingerkuppe.
Ребро (З.) — Rippe (costa.)
Розкодочватий (З.) — Struppig (Haar.)
Румігати (румегати) (З.) — Жвачку жвати (З.) — wiederkauen, ruminare, — Ruminantia — Румігавці.
Свидний (З.) Unreif (vom Getreide) — Пржиовтий (В.)
Скалки (Б.) — Muschelschalen (Klappen.)
Сплавці (З.) — Flossen (pinnae.)
Сявкати — Schnattern; die Gans schnattert, — гуска сявкоче (З.)
Трубка (З.) — Enddarm.
Цісавий (З.), червонявожовтий н. пр. цісавий кінь.
Черевний зубъ (З.) Backenzahn; Кутній зубъ — Eckzahn.
Чепірнати (З.) Stark gefranst, federartig gespalten (чепірнати крильця у Чепірнатки) [pterophorus — Federmotte].
Чепуляти (Кол.) — Hinkend gehen.
Чикелотокъ (З.) — Fingergelenk, Kniegelenk;
Чичекати (Гр.) — Schwätzen, (v. d. Elster); сорока чичече, — die Elster schwätzt.
Чоловічокъ (З.) — Здрячка (Коршівъ) — Sehloch, Pupille.
Чегирхатий (К.) — Задиркастий (Ц.), gewimpert, rauh.
Шпикъ (З.) — Mark (medulla).
Шморганистий (З.), пасемистий, — gestreift.
Шулька (Садк.) — Kolben — (Blütenstand), spadix.
Шулькати, скоримъ полетомъ кидатися; нагально впадати; шуль у воду, плюсь у воду; шуликъ — Stossvogel.
Щипальці (З.) — Kiefer (bei Insecten.)
Хребетина (репетина?-ребетина) (З.) — Columna vertebralis.
Хрястка — Хрустка (З.) — Knorpel.

Назви декотрихъ хребтяківъ (vertebrata) и череватихъ (gastrozoa).

- Anas crecca — Krickente — Черенка (З.)
Anguis fragilis — Blindschleiche — Веретільникъ (Бу.) — Падалець (К. Льв.) — Сліпакъ (Кол.) — Мідяниця (Перемишкє) — Веретільниця (С.)
Anodonta — Teichmuschel — Черепаха (Бу.) — Габъ (А. К.)
Ardea stellaris — Rohrdommel — Гупало (З.) — Гукало.
Ardea (minuta.) — Пугутькало (З.)
Bufo — Kröte — Землякъ (З.)
Buteo — Bussard — Лунь (П.)
Canis familiaris — Haushund — Собака — Чакра — Котюга — Цюра (Кол.)
Circus — Weibe — Каюка (Я.)
Ciconia alba — Weisser Storch — Черногузь (Б.) — Бусель (П.) — Бузьокъ — Бузько (З.)
Cobitis fossilis — Wetterfisch — Пискоръ (З.)
Conchylium — Schalthier — Скоропуха (П.)
Cyprinus — Karpfen — Шаранъ (З.)
Emberiza — Ammer — Жовтобрюхъ (З.)
Fulica atra — Schwarzes Wasserhuhn — Лиска — Писка (З.)
Fulica — Коза (З.)
Helix — Weinbergsschnecke — Маслокъ (П.)
Limax — Wegschnecke — Равль — Равликъ (Б.)
Mustela lutreola — Nörz — Нурка (З.)⁵⁾
Oriolus galbula — Goldamsel — Зофія (К. Льв.) Игла (Пер.)
Rana — Frosch — Веселюхъ (З.) — Веселуха (Бу.) — Кряка; — Kaulquappe — Пуголовачъ. (З.)
Sciurus — Eichhorn — Мишелівка (коло Бережанъ.)
Vespertilio murinus — Fledermaus — Деликъ (Я.) — Куржанъ (Олесько) — Мечведокъ (Голосковиці) — Нетопиръ (З.) Ночовидъ (Самб.) — Кучопиръ (Любачівъ) — Кожанъ (Угновъ.) *

О такъ званімъ „волоськімъ-павуку“.

Сей безперечно у насъ найбільший павукъ належить до родини Вовчугъ (Lycosae - Wolfspinnen.) Якъ всі вовчуги, такъ и ся має вісімъ очей; въ первімъ ріді стоять чотири такъ

* Кобзарь 1860; Свято въ Чигирині; ст. 151.

....; черезъ базаръ
Кажанъ костокрилий
Перелетить; на вигоні
Сова завиває.

звані „передні очі“ (Vorderaugen), а за тими чотири більші вь трапезі розложені. Передне туловище грубе, даховато склеплене, челюсті грубі, простопалі; живіть короткій. Ноги довгі; перша пара найдовша (праві $1\frac{1}{2}$ "), третя найкоротша (лише $1'' 2''$) Грудна часть сіра, білаво обведена, декуда слабо зеленяво повлечена, а вь середині білими проміневатими смугами украшена. Челюсті и мацала рудаві, черно закінчені. Живіть великості доброго лісового горіха, кошлатий, сивобурий білавими цятинами вь певній правильності уложеними знадоблений; при заді 6 діравихь бородавок, зь котрихь висновується біле, шовковнисте творило (материя) тканини.

Земний павукъ; живе на Поділлю, именно я найшовъ ёго вь Зарубинцяхъ, вь окрузі Тернопільськімъ. Также має и на Буковині около Чернівцѣ приходити, а тамки подібно звать ёго „Тарантля.“ Пробувае на сіножатахъ, поплавахъ, по суголовкахъ, а часто й вь огородахъ. Скаче дуже живо. Кажуть, що, якъ худоба спасе сего павука, то здується и здохне. Впрочімъ люде не бояться тихъ животинь, и я самъ бувъ наочнімъ свідкомъ, якъ одинъ чоловікъ рукою вхопивъ сю тварюку, — а якъ кілька вже рази я самъ досвідчивъ, є сей павукъ дуже трусливий, и тельмомъ втікае у свою підземню норку, коли хто до него зближиться. Часто надібують того павука косарі, але зовсімъ безбоязько б'ють на видлі лівою рукою три рази. 6)

П р и п и с к и.

- 1) Зь турунівъ приходять *Carabus Scheidleri*, *C. excellens*, *C. Besseri*, *C. Estreicheri* вь Зарубинцяхъ дуже густо, а то підь камінями, особливо на шляху до Грималова велуцимъ лежачими. Именно підь однимъ мосткомъ, де то каміння порозкиданого чи-мало, находивъ я їхъ вь множестві. Дуже густі тамки также *Dolichus flavicornis* и *Pelor blaroides*. Рідше коло З. находяться: *Chlaenius holosericeus* (на грузавицяхъ), *Lethrus cephalotes* (по суголовкахъ), *Clivina fossor* (підь камінчиками на вохкихъ місцяхъ). Не могу тутъ залишити, также спінути, що вь околиці Грималова *Anisoplia crucifera* дуже густо підь часъ жнивъ на збіжжю показується (вь найрозличнійшихъ, ба навіть зеленявочорнихъ одмінахъ.)
- 2) Зрівнявши ці виговори видитьсѣ, що г або в лишъ придиломъ.
- 3) Ідка рослина *Datura stramonium* приналежала, якъ зь названія судити можъ (Дивдереву - Дива дерево; — Бізде-рево - Біса дерево) старославянському божеству Диву або Бісу.

